

Marschen för tillgänglighet
Seminariegratan 9
752 28 Uppsala
018-510 999
info@marschen.se

**MARSCHEN FÖR
TILLGÄNGLIGHET**

Otillgänglighet måste klassas som diskriminering!

- En appell med ett yttrande över Diskrimineringskommitténs förslag gällande bristande tillgänglighet som diskrimineringsgrund i slutbetänkandet En sammanhållen diskrimineringslagstiftning (SOU 2006:22)

"Let the Shameful Wall of Exclusion Finally Come Tumbling Down"

-President George Bush d.ä. vid undertecknandet av Americans with Disabilities Act (ADA), 26 juli 1990

BAKGRUND

Sverige är idag ett otillgängligt land. Trots årtionden av goda intentioner, vackert formulerade politiska dokument och konkret lagstiftning har man inte uppnått den grundläggande nivå som krävs för att personer med funktionshinder ska kunna delta och ta del av det svenska samhället på samma grunder som personer utan funktionshinder.

Sverige har ett (numera) oförtjänt gott rykte på tillgänglighetsområdet internationellt. I själva verket har vi för länge sedan blivit akterseglade av länder som USA, Australien, Storbritannien och Sydafrika.

Verkningslösa lagar

I Sverige finns redan kraftig lagstiftning som är tänkt att tillgängliggöra samhället. Vissa lagar är stiftade för flera decennier sedan. Detta märks bland annat i plan- och bygglagen, som sedan 1966 innehållit regler för byggande ur tillgänglighetssynpunkt, och lagen om handikappanpassad kollektivtrafik från 1979.

Tyvärr talar erfarenheten sitt tydliga språk: Sverige har odlat en övertro på att "den goda viljan" hos verksamheter ska tillgängliggöra samhället. Problemet är att lagarna saknat sanktionsmöjligheter.

Sedan 1 december 2003 gäller Boverkets föreskrifter och allmänna råd om undanröjande av enkelt avhjälpna hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser (BFS 2003:19 – HIN 1) som tillkommit utifrån Plan- och bygglagen 17 kap 21 § a. Den ger möjlighet för kommuner att förelägga fastighetsägare med vite.

Enligt Boverket har dock hittills inte ett enda vitesföreläggande skett.

Boverkets uppföljning av föreskrifterna visar också att 68 % av alla fastighetsägare inte känner till eller endast hört talats om föreskrifterna.

(<http://www.boverket.se/shopping/ShowItem.aspx?id=1800>)

Varannan person med funktionshinder upplever sig diskriminerad

Enligt en enkät som Statistiska Centralbyrån gjort under 2005 på uppdrag av bland annat Handikappombudsmannen upplever sig varannan person med funktionshinder i Sverige bli diskriminerad. Mer än var fjärde respondent med funktionshinder uppger att man på grund av funktionshindret:

- inte kan använda lokaler.
- inte kan ta del av information.
- inte kan använda flyg/buss/tåg.

(<http://www.ho.se/start.asp?sida=6210>)

1400 diskrimineringsanmälningar under en eftermiddag

Handikappombudsmannen, som är den instans människor med funktionshinder kan vända sig till för att anmäla upplevelser av diskriminering, fick år 2002 in 98 anmälningar rörande tillgänglighet; år 2003 gjordes 129 anmälningar; och år 2004 gjordes 70 anmälningar.

Dessa närmast obetydliga antal anmälningar motsvarar inte hur det faktiskt förhåller sig.

Marschen för tillgänglighets nationella massanmälningsaktion mot diskriminerande otillgänglighet genomfördes lördagen den 13 augusti 2005 med omkring 50 deltagare. Resultatet blev över 1400 anmälningar om diskriminering till Handikappombudsmannen. Vid vår årliga demonstration genom Stockholms innerstad den 20 augusti 2005 undersöktes tillgängligheten längs marschsträckan, varvid ytterligare 80 anmälningar tillkom.

Att 50 personer under ett par timmar en lördagseftermiddag kan komma upp i över 1400 anmälningar om otillgängliga objekt visar att detta bara är toppen av ett isberg.

(<http://www.marschen.se/viewpage.php?page=296> och <http://www.independentliving.org/ho/>)

Otillgänglighet måste bli diskriminering!

Det kan alltså konstateras att otillgängligheten är den främsta orsaken till att människor med funktionshinder upplever sig bli diskriminerade i Sverige. Men otillgänglighet drabbar inte bara personer med funktionshinder, utan även föräldrar, barn, pojk- och flickvänner, makar, kompisar – kort sagt: samhället i stort. Inte minst drabbas samhället av en förlust i resurser genom att utestänga en så stor del av befolkningen från samhällslivet.

I dagsläget täcks arbetslivet och högskolestudier av diskrimineringslagstiftningar som i viss mån innefattar otillgänglighet som diskrimineringsgrund. Problemet med att ha separat lagstiftning av denna typ är att man inte ser helheten. Vad spelar det för roll om en persons arbetsplats är tillgänglig om personen inte kan ta bussen, tunnelbanan eller pendeltåget för att komma till arbetsplatsen? Om personen inte kan äta på den lokala lunchrestaurangen med arbetskompisarna för att den inte kommer in? Om personen vid exempelvis externa kundbesök möter otillgängliga lokaler? Att nöja sig med arbetslivet och högskolestudier är att sticka huvudet i sanden och tro att problemet är löst. Att genom transfereringssystemen bekosta särlösningar likt färdtjänst medan de allra flesta personer med funktionshinder skulle kunna använda en tillgängliggjord kollektivtrafik kostar enorma summor pengar varje år. Att inte ge personer med funktionshinder den självklara rätten att delta och ta del av samhället innebär att Sverige årligen går miste om enorma summor pengar.

Tillgänglighet är ytterst en fråga om mänskliga rättigheter; alla människors möjlighet att delta och ta del av samhället. Att klassa otillgänglighet som diskriminering innebär också ett samhälleligt ställningstagande för just rätten för den största minoriteten i Sverige att få verka på samma grunder som alla andra.

Otillgänglighet av den grad som finns i Sverige idag är inte värdigt ett modernt samhälle, och grunden till ett mer tillgängligt Sverige läggs genom att göra otillgänglighet till diskriminering av personer med funktionshinder.

DISKRIMINERINGSKOMMITTÉNS SLUTBETÄNKANDE

Sammanfattning

- Vi välkomnar att Diskrimineringskommittén tagit det enligt oss nödvändiga steget att erkänna otillgänglighet som diskriminering av personer med funktionshinder.
- Vi ser det som positivt att slutbetänkandets förslag:
  - täcker tillgänglighet i en vid bemärkelse; *byggd miljö, information, kommunikation, transporter samt stöd eller service* (Tillgänglighet för personer med funktionshinder s. 68).
  - utvidgar tillämpningsområdena för diskrimineringsgrunde funktionshinder till att även gälla de områden som tidigare inte täckts; socialtjänsten, socialförsäkringssystemet, färdtjänst och riksfärdtjänst och hälso- och sjukvården.
  - lägger ansvaret för bristande tillgänglighet på den som bedriver verksamhet (se Tillgänglighet för personer med funktionshinder s. 89).
  - erkänner att i dagsläget ”tillgängliga” situationer som att bära personer i rullstol eller låta dem komma in i lokaler genom varuintag, bakvägar och nödutgångar är att anse som diskriminerande (Tillgänglighet för personer med funktionshinder s. 88).
- Vi förordar utformanden av tillämpningsföreskrifter som sätter en standard för vilka åtgärder som kan krävas av en verksamhet.
- Vi vänder oss emot skälighetsbedömningen i den utformning som Diskrimineringskommittén föreslår.
- Vi föreslår att skälighetsbedömningen kopplas till möjlighet till subventioner eller ROT-avdrag för tillgänglighetsskapande åtgärder.

Övergripande

Överlag ser vi positivt på Diskrimineringskommitténs förslag. Lagen kan bli ett effektivt verktyg i att skapa ett tillgängligare Sverige, förutsatt att den juridiska praxisen blir verkningsfull. Här ser vi dock ett enormt behov av kompetenshöjning. Dagens aktörer inom rättssystemet saknar kompetens och insikt vad gäller diskriminering av personer med funktionshinder.

Tillämpningsföreskrifter

Vi är övertygade om att lagen inte kan få avsedd effekt utan tillämpningsföreskrifter som sätter en standard för vilka åtgärder som kan krävas av en verksamhet. Detta kan förvisso uppnås genom rättspraxis, men med hänsyn till vad vi ovan anfört om rättssystemets bristande kompetens och insikt är vi rädda för att rättspraxisen i våra ögon sätter standarden alltför lågt, vilket i förlängningen skulle kunna innebära att lagen senare ändå måste kompletteras. Enkelt uttryckt: bättre att göra jobbet ordentligt från början.

Skälighetsbedömningen – ROT-avdrag och subventioner

Enligt Diskrimineringskommittén ska varje instans av påstådd diskriminering på grund av bristande tillgänglighet genomgå en skälighetsbedömning. Så långt instämmer vi. En prövning av huruvida en tillgänglighetsskapande åtgärd i sig är ”skälig”, dvs möjlig att genomföra, bör göras.

Vad vi däremot starkt vänder oss emot är Diskrimineringskommitténs förslag att verksameters ekonomiska förutsättningar skall avgöra om diskriminering förelegat eller ej.

Det kommer med största sannolikhet innebära det för oss orimliga att två identiska, otillgängliga situationer bedöms olika – i det ena fallet som diskriminerande, i det andra fallet inte - beroende på verksamhetens ekonomi. Därför föreslår vi att den ekonomiska skälighetsbedömningen istället kopplas till möjligheten att beviljas subventioner eller ROT-avdrag för den tillgänglighetsskapande åtgärden. Finner man vid skälighetsbedömningen att en tillgänglighetsskapande åtgärd är möjlig, bör detta i sig innebära att diskriminering förelegat.

Ansvars- och finansieringsprincipen bör i det långa loppet vara grunden för hur samhället ser på tillgänglighet; tillgänglighet ska vara en naturlig del av ordinarie verksamhet, inte något som skapas i efterhand för att man ”råkat glömma”. Därför menar vi att subventioner eller ROT-avdrag bör ses som temporära åtgärder som ges under en begränsad tidsrymd vid ikraftträdandet av lagen.

Samhället – stat, landsting, länsstyrelser, kommuner etc. - subventionerar eller bekostar årligen insatser för exempelvis förbättrad miljö, vägbyggen, politiska partier, kulturella evenemang och hälsobefrämjande aktiviteter. Otillgängligheten är ett problem som genomsyrar varje nivå av samhällskroppen. Personer med funktionshinder betalar skatter precis som alla andra. Att tillgängliggöra samhället – framförallt i den byggda miljön – är att betrakta som en engångsinvestering. Samhället bör enligt vårt synsätt vara berett att ekonomiskt stödja grunden till ett tillgängligare Sverige.

Låt oss ta ett belysande exempel: I USA, som i och med Americans with Disabilities Act (ADA) blev det första landet att införa en kraftig antidiskrimineringslagstiftning som innefattar otillgänglighet, kunde *alla* företag, oavsett storlek, under ADA:s första år - fram till 31 december 1990 - göra skatteavdrag med \$35 000 för undanröjande av ”architectural or transportation barriers”. Därefter sänktes avdragsmöjligheten till \$15 000, där nivån fortfarande ligger idag. Ytterligare skattemässiga fördelar finns för småföretag som vidtar åtgärder för att uppfylla tillgänglighetskraven i ADA. (<http://www.ada.gov/taxpack.htm>)

Vi vill också påpeka att det inte har ingått i Diskrimineringskommitténs uppdrag att utreda åtgärder i form av subventioner och ROT-avdrag (se Tillgänglighet för personer med

funktionshinder s.98.), varför vi anser att särskild vikt måste läggas vid denna fråga innan Riksdagen kan fatta beslut i frågan.

Tillämpningsområden

Diskrimineringskommittén har begränsats i sina direktiv till att enbart utreda områden som redan omfattas av förbud mot diskriminering på grund av funktionshinder eller där det föreslås att sådant förbud skall införas. Vi efterfrågar utredning av ytterligare samhällsområden.

Skadeståndsnivåer

Vi vill poängtera risken för att skadeståndsnivåerna sätts för lågt. Det skulle kunna medföra att lagen i praktiken blir verkningslös, då verksamheter kan välja att hellre betala skadestånd än att åtgärda den bristande tillgängligheten. Just ”skrämsel-effekten” med skadestånden har visat sig särskilt effektiv i exempelvis USA. Rimligtvis bör därför det motsatta förhållandet eftersträvas. Vi eftersträvar inte ett system där personer eller advokater livnär sig på ofantliga och orimliga skadeståndsbelopp, men det ska kosta att diskriminera. Även personer med funktionshinder.

Marschen för tillgänglighet

genom

Hans Filipsson
koordinator

Om oss

Marschen för tillgänglighet är en fristående, ideell, politiskt och religiöst oberoende organisation med enda syfte att verka för att det i Sverige införs en lagstiftning som klassar otillgänglighet som diskriminering.

Fler än 110 organisationer och företag stödjer oss och vårt syfte. Organisationerna som ställt sig bakom innefattar bland annat samtliga stora funktionshinderorganisationer, inklusive ungdomsorganisationer: Handikappförbundens Samarbetsorgan (HSO), De Handikappades Riksförbund (DHR), Neurologiskt Handikappades Riksförbund (NHR), Synskadades Riksförbund (SRF), Hörselskadades Riksförbund (HRF), Riksföreningen för Trafik och Polioskadade (RTP), Reumatikerförbundet, Svenska Diabetesförbundet, Astma och allergiförbundet, Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB), Svenska Handikapporganisationers Internationella Biståndsförening (SHIA), Svenska Handikappidrottsförbundet (SHIF) etc.; politiska organisationer: Miljöpartiet de gröna, Grön Ungdom, Liberala Ungdomsförbundet (LUF) etc.; organisationer som traditionellt inte knutits till kampen för rättigheter för personer med funktionshinder: Uppsala Studentkår, Legitimerade Sjukgymnasters Riksförbund, Föreningen Sveriges Arbetsterapeuter. (En fullständig förteckning finns på <http://www.marschen.se/viewpage.php?page=130>.)